

FELIA DE PÂINE CU MIERE DE ALBINE*

Primele zile în lagăr fuseseră extrem de ambigue. Situațiile absurde își arătau colții la fiecare pas. O experiență reprezenta o mică piesă dintr-un joc mai mare al suferinței. În lagărul femeilor atmosfera nu avea o culoare mai optimistă. Aceleași sunete nemțești seci străbăteau zilele care curgeau unele după altele. În fiecare dimineață se făcea apelul. Chiar dacă nu ai fi știut intimitatea cifrelor, aici ai fi învățat să le iubești, să adormi cu numărul tău în brațe, l-ai fi visat, l-ai fi repetat, l-ai fi spus de mii și mii de ori, pentru că ar fi fost singura identitate, el singur capabil să poarte viața. Auschwitz nu era un lagăr de muncă propriu-zis, ci un leagăn al morții, o mașină uriașă de tocat carnea umană, un cuptor cumplit de ars oasele și pielea evreilor. Se întâmpla ca în urma selecției sute de oameni, femei, bărbați, copii, destinați igienii, să nu se mai întoarcă niciodată. Chipuri necunoscute, anonimi fără voce îmbrățișau grotele necunoscutului, intrau într-un dans fără reguli cu moartea.

Așa ajunsese tatăl Hannyei să deschidă fereastra spre întrebări, să se furișeze din baraca lui în toiul nopții pentru a aduna detalii despre această mașină de ucis. Nu li se spusese niciodată pe față că vor fi exterminați, ba dimpotrivă, odată sosite trenurile pe Rampa Morții, discursul oficial era unul elegant, politicos și distant. Politețea ucidea mii de suflete, politețea în numele comodității, ca nu cumva să se stârneasă revolte, urlete, gesturi neplăcute și barbare. Naziștii aveau nevoie de crima elegantă, bazată pe o profundă filosofie, sufletele lor fiind atât de pure, suflete de rasă superioară, încât, în virtutea acestei purități, ucideau civilizat. Imediat după ce cuvintele *Alle heraus!* (toți afară!) erau rostite, ei, câinii lui Avraam, Isaac și Iacov, erau puși în rândulială cu lagărul. Fiecare proaspăt transport avea parte de aceleași cuvinte: *Alles dort lassen!* (*lăsați totul pe loc*). Urmau promisiunile, că vor trăi în condiții normale, că sunt de parcurs 3 km și din lipsa mijloacelor de transport sunt nevoiți să facă o selecție pentru a ușura drumul femeilor cu copii sub 14 ani, bătrânilor, bolnavilor. În stânga rampei stăteau aceștia, în dreapta toți cei apti de muncă.

Să se revolte? De ce s-ar fi revoltat aceste oițe neprihănite dacă, după un drum chinuitor și dezumanizant, pentru prima dată li se promitea ceva. Speranța se năștea, creștea la sânul inocenților cum se împrăștie planta otrăvitoare cu binecuvântarea pământului, cu bucuria acestuia de a o vedea rodind, fără a ști că protejată lui va otrăvi tot ce întâlnește în cale. Licărul de nădejde, după înghesuiala inumană, în sfârșit, părea că se întrevede. După trezirea speranței nimeni nu spunea nimic, nici o întrebare, nici o revoltă, nici măcar vreo neîncredere. Convoiuil lua drumul paralel cu șinele, la capătul cărora stăteau cele două dihanii flămânde. Coșurile înalte priveau cenușii spre materia ce avea să le încălzească intestinele. Hrana proaspătă a crematoriilor mergea pe două picioare. Hrana proaspătă avea ochii îmblânziți de vreme, gura acesteia spusese cândva basme

cu ființe străvechi care aleargă pe lângă izvoare, mâinile acesteia purtaseră pruncii într-o legănare sub tânguirea caldă a cântecului de leagăn. Hrana proaspătă nu apucase încă să se rumenească în obraji, nici ca gropițele din bujori să fie sărutate, nu avusese timp să aprindă Menora poate, nici măcar să se nască. Acești selectați sfârșeau direct în crematorii, din fiecare transport în medie 2000 de oameni. Ceilalți erau destinați muncii, doar gemenii trezeau interese ascunse în mintea uriașei mașini de ucis. Domnul Moscovici, ca mai toți din lagăr, devenise specialist în cifre. Număra pe furis pe cei neajutorați, număra pe furis pe ceilalți rămași. Cele două clădiri cu turnuri înalte impuneau ceremonialul neîntoarcerii, acolo era drumul spre necuprins, spre nevăzut, nebănuț, spre moarte. Ultima lecție a vieții dată filosofilor acestei lumi acolo se consuma. Multe cărți s-au scris despre moarte, multe cuvinte au fost așezate pe albe pagini, multă cerneală a curs în numele morții, multe minți au ocolit adevăratul ceremonial impus de viață pentru aflarea secretului morții, dar nici o carte nu va fi atins esența acesteia precum trăiau în măruntaiele morții evreii.

Dimineața venea peste inși cu bucuria unei ape călâi, de un maro transparent, căreia i se spunea cafea. Uneori, cei mai religioși își spuneau rugăciunea, încă își mai spuneau rugăciunea. Dizgrația hainelor vârgate și rupte, atârinate pe trupurile fără nume, crea un dureros spectacol pentru cel care ar fi privit. Desigur, pentru ceaiul de cafea se stătea la rând sau, poate, de dimineață o bătaie s-ar fi putut isca pentru o cană de licoare fără gust. Mâinile tremurânde de spaimă trădau dorința de a prinde o porție de apă colorată, de a sorbi din ea cu buzele nesatisfăcute pe deplin, sub abia bănuita privire de fiară flămândă.

Cu timpul se familiarizaseră cu mersul lucrurilor, învățaseră să stea la rândul vieții, învățaseră că viața nu i se cuvine oricui, că trebuie să faci ceva pentru a o primi în fiecare zi, nici măcar fiertura din coji de cartofi numită supă nu le mai provoca tristețe, învățaseră să mestece bine cotunul de pâine, să-l înmoaie în salivă, dacă aveau, și să țină bucata de pâine în gură cât mai mult, să se lupte ca fiarele pentru o lingură de supă, să-și mestece și golul adânc din suflet. Nimic nu era mai amar decât acest gol, un hău negru și necunoscut spre care alunecau fără întoarcere, fără ca cineva să îi plângă, să le sărute ochii înainte de a-i închide pentru totdeauna.

Uneori, cazanul fierturii era prea mic pentru lighioanele din pânțele lor flămânde. Atunci ieșea cu încăierare. Responsabilii de blocuri nu interveneau, ei își asigurau pâinea și supă, ba chiar o porție dublă, porția vreunui amărât, mult prea slab să se lupte sau, poate, prea delicat. Plânsetele surde ale delicaților nu aveau, desigur, nici un ecou. Ierarhia era clară și nu diferea prea mult de cea care se afla dincolo de gardul cu trei rânduri de sârmă ghimpată. *Prominenten* erau cei care răspundeau de diferitele treburi în lagăr; în ordine veneau Lagerältester, Kapos, bucătarii, infirmierii, responsabilii cu curățenia, șefii peste dușuri și latrine, iar la urmă deținuții fără nici o funcție.

* Fragment din romanul *Arbeit Macht Frei!*

Nemții li se adresau doar Häftling-ilor cu funcții. Mutilați de propriile conștiințe și spirite, lupta pentru o poziție cât mai bună în ierarhie asigura individului o strachină de supă în plus și un chip de animal de pradă, gata să-și ucidă fratele, proiectând scenarii în care ar fi curs mult sânge pentru a satisface gustul, foamea de carne vie a SS-iștilor. Așa treceau zilele în lagăr. Așteptarea clipei următoare era apăsătoare. Trenurile veneau în fiecare zi din toate direcțiile Europei. De la cei proaspăt sosiți mai aflau câte ceva despre mersul războiului. Oficial sau nu, lumea plătea tribut Germaniei. Auschwitz-ul ajunsese un furnicar greu de ținut în tăcere. Lupta pentru supraviețuire era feroce, omul cu firea lui își proiecta imaginea ghearelor asupra întregii lumi. El, ghearele lui și lumea.

În întunericul adânc al universului doar stelele mai erau martore la acest sfâșietor calvar, la dureroasa zbatere, la zvâcnetul ultim al inimii, la înspăimântătoarele urlete. I-ar fi putut judeca cineva pentru loviturile date semenilor lor în virtutea dorinței de a trăi?! Ar putea vreun om judeca miile de suflete arse în crematorii azi, aceiași lovind sau primind lovituri pentru o coajă uscată de pâine?

Căzuți în propria mizerie, în latrina ființei lor, și-au trădat tatăl, fratele. Dar cine i-ar putea lovi cu pietre?!

Într-una din zile, și zilele erau toate la fel, rabinul fusese martorul unei scene tulburătoare. Își consemna în rugăciunile lui toate bocetele, toate lacrimile, crezând că acestea, ajunse în burduful lui Yahve, vor fi numărate.

Lagărul se pregătea pentru primirea unor ziarști, însărcinați cu scrierea unui articol despre prizonierii de război. Totul trebuia să arate strălucitor, desigur, în limitele impuse de război. Comandantul lagărului primise cu câteva zile înainte o notă de la Föhrer însuși. Lumea occidentală trebuia să vadă cât de bine o duc prizonierii, câtă atenție li se dă, cât de umani sunt naziștii. Începuseră pregătirile. Fâșii de gazon fuseseră aduse și întinse în curțile interioare ale Auschwitz-ului, bătăile fuseseră interzise, copiii erau învățați să spună în cor *Wieder Butter mit Honig!* (*Iar unt și miere*), femeile învățate cântece nemțești. În ziua în care grupul de ziarști sosi, bărbații udau iarba abia plantată, femeile coseau haine și cântau melodiile abia învățate, copiii, așezați câte șapte, opt, se jucau printre plântuțele abia înfipte în pământ sau desenau. Un kapo trecu printre ei cu platoul încărcat. Feliile de pâine unse cu miere și unt nu văzuseră vreodată fețe de evrei. Ziarștii, însoțiți de SS-iști, fotografiau. Micuții întindeau mânuțele după bucata de pâine cu miere și unt. Nu mai mâncaseră de mult, de acasă, așa ceva. Uitaseră gustul dulce-aromat al mierii, dar ei strigau *Wieder Butter mit Honig!*, *Wieder Butter mit Honig!* Erau obligați să strige *Wieder Butter mit Honig!* Din grupul micuților se desprinsese Steven, un băiețuș de cinci ani. Turma mioarelor nu mai era înlăcrimată ca în restul zilelor din cauza foamei, mieii primiseră pâine și miere. Lui Steven îi plăcuse mierea, mierea avea gustul dulce ca dulceața câmpului pe unde zburaseră albinele, dar micuțul Steven nu știa cum e câmpul, el cunoscuse acum, pentru prima dată, gustul mierii. Mai voia. Pașii copilului se îndreptară spre grupul de ziarști. Platoul cu pâine și miere era oferit oaspeților. Lagărul mânca pâine cu unt și miere. Ziarștii, nemții, deținuții mâncau din același platou. Aparatele de fotografiat surprinseseră momentul, lumea întregă putea vedea umanitatea omului superior.

Dar Steven, băiețușul de numai cinci ani, mai dorea. În dreptul SS-iștilor, ziarștilor, sub privirile înspăimântate ale

evreilor, mogâldeța întinse mânuța. O singură felie stătea lucind în galbenul îmbietor al mierii de albine, o singură felie, o mânuță întinsă, și comandantul lagărului care, în mod voit, rămăsese ultimul. Acesta luă felia de pâine și-o puse în mâna lui Steven. Toți păreau fericiți, zâmbetul uman al bărbatului fusese imortalizat. În pragul unui prânz dogorător de început de vară, deja era vară, când în geamuri flăcările iadului rânjesc dezământate, în curtea lagărului Auschwitz-Birchenu își făcu apariția acest micuț înger, pe nume Steven. Mânuțele lui duceau bucata de pâine unsă cu unt și miere, ochii lui purtau golul mâinilor comandantului care-i întinse pâinea. Steven rupse felia în două. Pe pielea roză i se scurgea lichidul vâscos și îmbietor. Vârful subțire al limbii luă urmele acestor dulci picături. După ce-și linse mâna, Steven întinse o bucată comandantului. Era Mengele. Cum să fi știut acest suflet de înger că face parte dintr-o rasă inferioară? Medicul mușcă din ea cu un zâmbet diavolesc, scuipând-o în gazonul proaspăt întins, în următoarea clipă de neatenție a ziarștilor. Totul ieșise bine. Doar martirii fără glas, doar îngerii, acești mielușei care au udat cu lacrimi neprihănite pământul Auschwitz-ului trezindu-l la viață, la o nouă viață, au dus jugul intrat puternic în carne, au urcat cu picioarele goale țeposul drum al Sionului.

După plecarea oaspeților, cântecele încetaseră, gazonul fusese strâns, copiii nu mai strigau *Wieder Butter mit Honig!*

O nouă selecție! Micuțul Steven se afla printre cei destinați burții hămesite a crematoriului, dar înainte primi o palmă, să ducă în moarte imaginea supraomului. Unui superior să nu-i întinzi niciodată bucata de pâine cu miere.

În preajma morții, în fața lui Mengele, îngerul cenușiu al crematoriului, fețele acestora exclamau nu goliciunea sufletului care arde, ci puterea luminii, strălucirea candorii ascunsă în jumătatea feliei de pâine unsă cu miere și unt. În măruntaiele focului fuseseră trimiși peste 300 de oameni. Li se ordonaseră să se alinieze în fața barăcilor. Stăteau în pielea goală, așteptând. Goliciunea devenise un bun comun. În fața lor, îmbrăcați, nemții priveau pictura nudurilor vii cu superioritatea rasei. Evreii erau câinii care trebuiau uciși. Prea se înmulțiseră, prea se răspândiseră, prea erau ca pietrele peste tot, prea multe afaceri le aparțineau, prea se impuseseră în mersul acestei lumi. Acum era rândul morții, declinul, suișul trebuia retezat, mizerabila treabă fiind făcută de naziști, în contul întregii lumi.

Goliciunea făcea parte din jocul hazardului, din jocul cioburilor aruncate la întâmplare în pătratele șotronului. Primiseră ordine să moară cât mai mulți evrei: femei, copii până la paisprezece ani, bătrâni, bolnavi. Cei selectați făcură un pas în față. Neamțul, un arian bine făcut, cu o statură neclintită, se opri în dreptul Friedei Ben Yehuda. Câteva clipe pentru ca sângele să-i înghețe, câteva secunde, o privire aruncată de Mengele pentru ca inima să-i sară din piept. Nu se întâmpla prea des ca Mengele în persoană să treacă printre rânduri. Tâmpilele îi zvâcneau, respirația îi deveni alertă, trupul ei se zbătea mut sub acea privire de ucigaș, fiecare celulă alerga pe culoarele întunecoase ale vieții, prin gura căscată a drumului fără întoarcere. Ghearele naziste se înfipseră în gulerul copilului doamnei Ben Yehuda. Amiaza toridă alunecă pe obrazul palid al femeii. Li se spusese că vor merge la duș, dar ei, aceste ființe care nu mai aveau dreptul să simtă revărsarea calmă a adierii de vânt peste frunțile lor, știau adevărul.

Frieda Ben Yehuda făcu un pas înainte. Ultimul drum al copilului cerea împlinirea maternă până la capăt, mângâierile

Buchet mare

Astăzi nu voi urî
 Doresc fără măsură nemărginirea
 Și dragostea o doresc, și dragostea
 Să aud cum zace în creștere clorofila
 Sub dansul solar al vieții
 În hora morții ucisă, în zvăcnetul hohotitor al dimineții
 Mi-am decretat doar dreptul la dragoste
 Astăzi nu voi urî
 De vei voi să-mi furi seninul din ochi
 Iubirea-mi te va înfrânge din înaltul
 Zbor fără margini cioplite în zidurile din Auschwitz
 Astăzi am dreptul doar să iubesc
 Astăzi nu voi urî
 Fugiți voi păpuși cu capul de sânge
 Mușcate și smulse cu dinții de foc
 Voi monștri ai minții, hidoșenii cu aripi
 Nu vă doresc, nici durerea nopții
 Ce-o simt în fiecare mădular
 Nici plânsul pământului
 Scormonit până în măruntaie
 De flămândeale fălci heruvimi târători
 Nu vă doresc
 Mi-am decretat doar dreptul la dragoste
 Astăzi nu voi urî
 Văzduhul va mirosi a sărut de îngeri
 Nu a șerpi veninoși alăptați la suflet
 După ce nu voi mai fi
 Astăzi nu voi urî, voi iubi!

ei. Ea nu mai conta. Fusese învinsă ca materie dar, după moarte, balsamul iubirii revărsat peste acest copil va îmblânzi fumul crematoriului. Văzduhul Auschwitz-ului nu va mirosi a săpun din grăsimi de evrei, ci a emoție, a bucurie, a strângere de mână, a sărut.

Șirul femeilor cu prunci aluneca spre ultimul drum, spre focurile adânci. Icoana morții era copleșitoare. Vor dormi sub tronul de domnie al lui Yahve? La capătul lagărului, cele două crematorii. Știu că nu sunt destinați dușurilor, zvonurile cu privire la moarte circulau. Spectacolul nălucilor murmura o bucată din Kadiș. Cine i-ar fi garantat Friedei Ben Yehuda că rugăciunea morților îi va reda fiul după ce va fi pășit în lumea umbrelor, **Talmudul** le vorbise despre promisiunile făcute de Yahve părintelui lui Israel, Avraam. Auzise de atâtea ori **Cântarea lui Avraam** – „Când a fost Avraam în vârstă de nouăzeci și nouă de ani, Domnul i s-a arătat și i-a zis: Eu Sunt Dumnezeu cel Atotputernic. Umblă înaintea mea și fii fără prihană. Voi face un legământ între Mine și tine și te voi înmulți nespun de mult...”-o și cântase, dar nu cu vocea așezată în groapa comună. Atunci trăia, acum simțea respirația caldă a morții, dinții acesteia cum mușcă din pânțele încă înfloritor, cum mestecă din fălcile mari carnea fiului ei, cum gâlgâie cu plăcere nebună din gât sângele neprihăniților.

Niște roabe, niște roabe bocitoare și risipă de lacrimi, își spuse în gând. Ce am făcut pentru acești copii? Nimic! Pruncii nu au fost mângâiați, iubiți, ci bocțiți și trimiși la moarte.

În fața realității conturată sub privirile lor, un uriaș cazan în care clocotește supă pentru cina lui Yahve, în apele migdalate în care vor fierbe ei, evreii, resturi ale umanității, femeia îndrăzni să-i cânte acestui Dumnezeu nu melodia preferată pentru cina lui – **Kadișul** – ci un imn închinat vieții absolute:

Astfel cântă Frieda, legănându-și copilul, petrecându-l pe ultimul drum. Roabele intrară în spațiul așa-ziselor dușuri. În mijlocul halelor din subsol se puteau vedea stâlpi din beton, pe pereți cuire. Antecamera era întunecoasă, refuza să ofere ospitalitate acestor ființe, în stânga un gemuleț care dădea spre camera cu dușuri. Totul părea straniu. Într-un colț abia vizibil stătea un grup de naziști, printre ei Mengele, doctorul, aceea gură uriașă care avea dreptul să spargă între dinții lui mari carapacea gândacului. Aerul din încăperea era greu de suportat, deratizarea ființei evreiești trebuia să înceapă.

-Dezbrăcarea, se auzi scurt. Mengele își privea opera. Doctorul morții oferea hrană crematoriului.

Copilul doamnei Frieda Ben Yehuda era atât de tulburat că uitase să se dezbrace sau cuvintele care pluteau prin aer se întârșiseră cu întârziere în mintea lui înghețată. Glaciaritatea nu putea crea sensuri, înțelesurile nu se desprindeau din colosul de gheață. Uitându-se la băiat, Mengele, plecat de mult timp în excursia fără sfârșit a experimentului, îi aruncă micuțului o privire de ar fi răsturnat cu ea de pe calea ferată o garnitură de tren.

De mult nu mai avusese îndoieli cu privire la felul de a fi al acestor indivizi impuri. Se bucura în sinea lui că-și poate continua studiile experimentând pe carne de om, că această carne evreiască impură putea fi un recipient în care să toarne fără probleme diverse substanțe. Îl bucurau reacțiile, îl împlinea observația în sine, trăia apogeul științei medicale. Iubea pielea gemenilor, era fascinat de sângele lor, cât privește un posibil suflet, acesta nu exista, el era impur, o specie în care curajul, inteligența și agresivitatea nu puteau rodi. Doar neamurile înalte erau înzestrate cu atributele supraomului. Ceilalți să moară! Evreii nu erau oameni. Pentru doctor până și acest odihnitor

Întru vecie duș era un experiment care merita să fie observat.

Frieda Ben Yehuda își trase copilul lângă pielea ei caldă, acum la vedere, fără să trădeze vreun semn de tulburare, de spaimă neîmblânzită. Își dezbracă fătul, urmărindu-i fiecare gest, privind fiecare nasture deschisat. Începu cu cel de jos, din dreptul mâinilor mici, lăsate să spânzure pe lângă trup, parcă într-o ultimă legănare. Trecu la al doilea, la al treilea. Pielea roză a copilului încă mai avea mirosul proaspăt de floare nealterată. Îl strânse în brațe. Maica cu puilul ei! Îl legănă. Al patrulea nasture și ultimul îi descoperi grumazul de mieluşel. Din el curând va fâşni un strigăt, un plânset, apoi ultimul fir de viață va curge, se va strecura prin râul aproape cald de sânge. Frieda își reținu singura lacrimă care îndrăznise să iasă în colțul ochiului. Pentru ce să tulbure universul acestui boboc nedeschis?!

–Vom face o baie caldă, vom mânca ceva, apoi îți voi spune o poveste, îi șopti micuțului.

Celelalte femei plângeau. Nici când nu au curs atâtea lacrimi pe pământ câte se revărsară în Auschwitz, dar ce folos, flăcările lui înghițeau mai departe trupurile nevinovate. Copiii erau sărutăți pentru ultima dată. Cenușa acestor heruvi trebuia să poarte urma sărutului de mamă. Așa ar fi rămas în viață. În rest, nu se întâmplase vreodată ca un grup de evrei să se întoarcă de la dușuri. Apa Auschwitz-ului spăla fără urmă soiul evreiesc. Știau că aceasta era o poveste a morții care n-a fost niciodată rostită, pentru că abia acum se trăia. Trăiau în poveste, știau că va veni o zi când aceasta se va scrie și va fi spusă lumii, dar ei abia o trăiau.

Urmă dușul eliberator. Femei, copii, bărbați trecuți de șizeci de ani priveau înspăimântați spre stâlpii de beton, spre tuburile prin care cădeau granule liliachii. Pielea lor aștepta apa. Pielea trandafirică, ca florile de primăvară când bucuroase primesc razele soarelui, pielea de copil aștepta atingerea prospețimii apei. În tabloul carnal se strecurau petele albe, dunele unduoase ale ridurilor, șanțuri în pielea săpată de timp. Trupurile dezbrăcate, dezbrăcate chiar de propriul sine, sperau că o apă odihnitoare le va cădea pe corpuri, că ei se vor întoarce la absurditatea vieții, la ceaiul de cafea al primei ore, la sirenele răsunătoare, la zeama întinsă din coji de cartofi, la bătaia pentru un colț de pâine, la munca illogică de a căra pietre, la... viață.

Din micile găuri, aburii liliachii se revărsau ca un nor, finețea lor colorată pătrunzând în nările evreilor. Spectacolul începu. Naziștii priveau experimentul – o artă în sine.

De obicei se spune că primești multe lecții de la viață. Se cuvine, chiar dacă nu se face aceasta, pentru că ciudățeniile se descoperă prin ele însele, să subliniem o bizarerie, ceva neobișnuit pentru un om normal, deși am vrea să credem că cei cu bun simț vor pune întotdeauna un semn de întrebare în dreptul acestui cuvânt – normalitate. În aceea zi toridă de început de vară, la ora prânzului, când iadul își face de cap dezlănțuindu-și toate talentele, la ora prânzului când deținuții ar fi trebuit să soarbă din zeama lungă, SS-iștii să se distreze privindu-i, doctorii lagărului să-și îmblânzească stomacurile cu felurite mâncăruri, în acel ceas satanic lucrurile se petrecură sub incidența unei felii de pâine unsă cu miere de albine. Felia lui Steven, inocentul copil, îl trimise pe el și pe ceilalți la moarte. Mengele, doctorul fermecat de știință, de tot ce-i putea descoperi aceasta, învăța marea lecție a vieții, învăța, cum învățase prin aulele universităților, că omul este doar organ, o grămadă de carne cu funcții fără suflet, învățase să devină un doctor

adevărat: să nu vorbească, să nu mângâie, să nu zâmbească. Învățase unica lecție a vieții – moartea. Arta de a ucide, de a prinde în forceps moartea.

Turma de mioare se zbătea pe pajiștea cu gaz liliachiu. Gazul amețitor îi îneca. Ultimele gesturi umane, ultimele gesturi ale ființei scoteau la iveală multiplele fețe necunoscute omului. Instinctul de supraviețuire le goli mintea de orice rațiune, îi convinse să se agațe de orice gest, doar să rămână deasupra gazului. Pielea devenea roșie, ochii, pe măsură ce gazul liliachiu pătrundea în plămâni, li se bulbucau, cu limbile atârinate peste buze căutau oxigen. Nu aveau nici o scăpare, doar acele guri păreau să fie tunelul spre viață. Instinctul era fals, alunecos de înșelător, precum acest liliachiu balsam care îi înfășura până la sugrumare.

Unii căzură. Cu puteri supraomenești se ridicară pe cele două picioare, două picioare bărbătești, puternice, mai puternice decât cele ale mioarelor, decât cele de miei încă beți de laptele proaspăt de mamă, neîntărcați, două picioare bărbătești care se cățărau pe trupurile umane, goale, golițe de orice formă de existență, două picioare, trupuri despuiate de bărbați, cu două mâini puternice, cățărătoare, cât mai sus pe trupurile goale, contorsionate, zăvorâte unele în altele, învălmășie diavolească pictată de naziști. Piramida din carne liliachie era terminată. Perfecta sculptură a umanității purta acum semnătura unui medic, o piramidă de trupuri răvășite care ar fi vrut scăpare. În jur râuri de sânge. Cei mai puternici luaseră locul în vârf, crezând că vor da de aer, apoi femeile și la bază copiii, mieluşei alăptați la sânii acestor femei cățarate pe capurile micuților încă neîntărcați. Măinile Friedei, mama care odinioară mângâiasse trupul trandafiriu al copilului ei, acum erau înfipte adânc în carnea pruncului, picioarele ei, prelungiri ale pântecului care îmblânzise pentru câteva clipe strigătul pruncului la venirea lui pe lume, acum stăteau încleștate în carnea cuprinsă de moarte a micuțului. Spaima smulse din ea dorința animalică de a se salva. Se zbătu ca toți ceilalți pentru un dram de aer. Moartea o aruncase în acest joc nemilos. Bulbucații ei ochi erau întorși dinspre ultimul drum al copilului.

Perfecta sculptură de trupuri umane, artă a pământului, îndoliase sămânța de viață. Ce mare sculptor se dovedi a fi în acele zile Mengele. Era mândru de piramida aceasta perfectă, de oasele contorsionate în ea, de bucățile dezgolite de carne roșie cu pete, șanțuri de mov, ochi bulbucați, ieșiți din orbite, veniți în întâmpinarea limbilor atârinate, curgătoare pe linia corpurilor goale a piramidei umane, în jur sânge, mult sânge, ca într-un tablou neînchipuit de nimeni vreodată stătea stana de carne, înghețată în moartea care nu se mai bucurase niciodată ca atunci. Lângă marea sculptură a morții, satisfăcut, doctorul își derula în minte alte și alte asemenea experimente, în numele progresului, în numele superiorității rasiale.

Era dezgustat de atâta impuritate. Sufletul lui delicat dorea o țigară. O răsuci între degete, apoi fluieră printre dinți: *Chemați deținuții responsabili cu morții*. Încă un fum, aruncă țigara și plecă.

Ceilalți evrei participau la nebunia zilnică. Grupați în flancuri de câte șapte, aveau să-și așeze chipul și să-l scoată ore în șir, fără număr, ca atunci când timpul se sparge și nu-i mai poți ține socoteala. Aceeași mișcare, în aceeași poziție. Hannya, descoperită de un kapo, participa la acest exercițiu absurd pentru ceilalți, ajutor pentru ea, care nu uitase că un Calinorog o așteaptă dincolo de pajiștile întinse ale cerului.